

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio II. Deinde quantum ad actum eius interiorum qui est credere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

serpam, & successo
res, & diffinitio
cablites, eo quod fi
ne penitentis sunt
dona Dei. Et ratio
est, quia in his Papa
excedit scriptum: si
cuius dandi in exce
dendo scriptum. Et
omnes vere inuicem
medaces dicent, ego
dum in excessu meo,
ois homo mendax.
Talia aut sunt ea, que
sunt fidei, quod iei
licet Papa non ex so
la papas authorita
te, sed ex papatu,
et substat diuina as
sistentia, ad ecclesie
fidem ueram docen
dam distit: iudicia
liter in materia fidei
excedens scriptum: Et
propterea determi
nare non respectu ho
mum, sed simpliciter
& irrevocabiliter, ac
ligat se, & alios.

sententia tota Ecclesia firmiter teneatur: & ideo ad
solam authoritatem summi Pontificis pertinet noua
editio Symboli, sicut & omnia alia quae pertinent ad
totam Ecclesiam, ut congregare synodum genera
lem, & alia huiusmodi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in doctri
na Christi, & Apostolorum ueritas fidei est sufficien
ter explicata: sed quia peruersi homines apostolicam
doctrinam, & ceteras doctrinas, & scripturas peruer
tunt ad sui ipsorum perditionem, sicut dicitur 2. Pet.
vlt. ideo necessaria fuit temporibus praecedentibus
explicatio fidei contra insurgentes.

AD SECUNDUM dicendum, quod prohibitio,
& sententia synodi se extendit ad priuatas personas,
quarum non est determinare de fide. Non enim
per huiusmodi sententiam synodi generalis ablata
est potestas sequenti synodo nouam editionem Sym
boli facere, non quidem aliam fidem continentem,
sed eandem magis expositam. Sic enim qualibet syn
odus obseruauit, ut sequens synodus aliquid expo
neret supra id, quod praecedens synodus exposue
rat propter necessitatem alicuius haereseos insurgen
tis. Unde pertinet ad summum Pontificem, cuius
authoritate synodus congregatur, & eius sententia
confirmatur.

AD TERTIUM dicendum, quod Athanasius non
composuit manifestationem fidei per modum Sym
boli, sed magis per modum cuiusdam doctrinae, ut
ex ipso modo loquendi apparet: sed quia integram
fidei ueritatem eius doctrina breuiter continebat, au
thoritate summi Pontificis est recepta, ut quaui regu
la fidei habeatur.

QVAESTIO II.

De actu fidei, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de actu fidei.
Et primo, de actu interiori. Secundo, de
actu exteriori.

CIRCA primum quaeruntur decem.

Primo, quid sit credere, quod est actus interior
fidei.

- A ¶ Secundo, Quot modis dicatur.
- ¶ Tercio, Vtrum credere aliquid supra rationem na
turalem, sit necessarium ad salutem.
- ¶ Quarto, Vtrum credere ea, ad quae ratio naturalis
peruenire potest, sit necessarium.
- ¶ Quinto, Vtrum sit necessarium ad salutem crede
re aliqua explicitè.
- ¶ Sexto, Vtrum ad credendum explicitè, omnes æ
qualiter teneantur.
- ¶ Septimo, Vtrum habere fidem explicitam de Chri
sto, semper sit necessarium ad salutem.
- ¶ Octauo, Vtrum credere Trinitatem explicitè, sit
de necessitate salutis.
- B ¶ Nonò, Vtrum actus fidei sit meritorius.
- ¶ Decimo, vtrum rō humana diminuat meritū fidei.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum credere sit cum assensione cogitare.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod credere
non sit cum assensione cogitare. Cogitatio. n.
importat quandam inquisitionem. dicitur enim co
gitare, quasi simul cogitare: sed Dam. dicit in 4. li. *
quod fides est non inquisitus consensus. ergo cogi
tare non pertinet ad actum fidei.

¶ 2. Præ. Fides in ratione ponitur, ut infra * dicitur:
sed cogitare est actus cogitativæ potentiae, quae perti
net ad partem sensitiuam, ut in primo * dictum est.
ergo cogitatio ad fidem non pertinet.

¶ 3. Præ. Credere est actus intellectus, quia eius obie
ctum est verum: sed assentire non videtur esse actus
intellectus, sed voluntatis, sicut etiam consentire, ut
supra * dictum est. ergo credere non est cum assen
sione cogitare.

SED IN CONTRARIUM est, quod August. sic diffi
nit credere, in lib. * de Prædestinatione sanctorum.

RESPON. Dicendum, quod cogitare tripliciter sumi
potest. Vno modo, cōiter pro qualicūque actuali cō
sideratione intellectus, sicut Aug. dicit in 14. * de Tri.
Hanc nunc dico intelligentiam, quā intelligimus co
gitantes. Alio modo, dicitur cogitare magis proprie
consideratio intellectus, quae est cum quadam inquisi
tione, antequam perueniatur ad perfectionem intel
lectus per certitudinem visionis: & secundum hoc
Aug. dicit 15. * de Tri. q. Dei filius non cogitatio di
citur, sed verbum Dei dicitur. Cogitatio quippe no
straperueniens ad id, quod scimus, atq; inde forma
ta, uerbum nostrum est: & ideo uerbum Dei sine co
gitatione debet intelligi, non aliquid habens forma
bile, quod possit esse informe: & secundum hoc cogi
tatio proprie dicitur motus animi deliberantis, non
dum perfecti per plenam uisionem ueritatis. Sed qa
talis motus potest esse vel animi deliberantis circa in
tentiones uniuersales, quod pertinet ad intellectuā
partem: vel circa intentiones particulares, quod perti
net ad partem sensitiuam: ideo cogitare secundo mo
do sumitur p actu intellectus deliberantis: tertio mo
do, pro actu uirtutis cogitativæ. Si ergo cogitare su
matur cōiter secundum primum modum, sic hoc qd
dicitur cum assensione cogitare, non dicit totam rō
nem eius, quod est credere. Nam per hunc modum
etiam qui considerat ea quae scit, vel intelligit, cum
assensione cogitat. Si uero sumatur cogitare secun
do modo, sic in hoc intelligitur tota rō huius actus,
qui est credere. Actum enim ad intellectum perti
nentium, quidam habent firmā assensionem absque
tali cogitatione, sicut cum aliquis considerat ea quae
scit, uel intelligit: talis enim consideratio iam est for
mata,

3. di. 23. q. 2.
arti. 2. q. 1. &
ver. q. 14. ar. a

li. 4. ortho. fi
dei, c. 12.
q. 4. art. 2.
p. p. q. 73. ar.
4.

p. 2. q. 15. ar.
1. ad 3.

c. 2. parum
ante mediū
tomo 7.
li. 14. cap. 7. a
medio 10. g

li. 15. c. 16. in
prin. to. g

Nota. Quidam uero actus intellectus habet quidem cognitionem informem absque firma assensione, siue in neutram partem declinet, sicut accidit dubitanti siue in unam partem magis declinet, sed tenentur aliquo leui signo, sicut accidit suspicanti: siue uni parti adhaerent, tamen cum formidine alterius, quod accidit opinanti: sed actus iste, qui est credere, habet firmam adhesionem ad unam partem, in quo conuenit credens cum sciente, & intelligente: & tamen eius cognitio non est perfecta per maximam uisionem, in quo conuenit cum dubitante, suspicante, & opinante: & sic proprium est credentis, ut cum assensu cogitet, & propter hoc distinguitur iste actus, qui est credere, ab omnibus actibus intellectus, qui sunt circa uerum, uel falsum.

D. 610.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod fides non habet inquisitionem rationis naturalis demonstrantis id, quod creditur: habet tamen inquisitionem quandam eorum, per que inducitur homo ad credendum, puta, quia sunt dicta a Deo, & miraculis confirmata.

AD SECUNDVM dicendum, quod cogitare, non sumitur hic prout est actus cogitativa uirtutis, sed prout pertinet ad intellectum, ut dictum est.

In corp. ar.

AD TERTIVM dicendum, quod intellectus credentis determinatur ad unum non per rationem, sed per uoluntatem: & ideo assensus hic accipitur pro actu intellectus, secundum quod a uoluntate determinatur ad unum.

*Super Quaestiones
secunda Articulum
secundum.*

ARTICVLVS II.

Utrum conuenienter distinguatur actus fidei per hoc, quod est, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum.

In ar. 2. q. 2. omisso primo, Durandus occurrit in 3. senten. dist. 23. q. 4. ar. 3. reprobans dictum hic in responsione ad primum, l. q. hitres actus sunt unus. Inquit enim, quod licet credere Deo, & credere Deum, sint unus actus, credere tamen in Deum sunt duo actus: quia a duobus est habitus, scilicet fide, & charitate, & significat credendo, & amando ire in Deum.

3. dist. 23. q. 2. ar. 2. q. 2. & ver. q. 1. ar. 7 ad 7. & 10. p. le 1. & Ro ma. 4.

Ad hoc facile respondetur, quod quia actus imperatus non multiplicatur secundum rem ad multiplicationem principiorum eius, sed unus est idem numero actus a multis est simul uirtutibus, ut ieiunare est actus unus a temperantia simul & obedientia, & charitate, & sic de alijs, ideo credere in Deum, cum sit actus fidei a charitate imperatus, unus numero secundum re est, quamuis a multis proueniat habitibus. Et quoniam actus elicimus ab uno, & imperatus ab altero habitu, multiplex est secundum relationem.

Tracta. 29. a med. 10. 9. & ser. 6. de uer. dom. 10.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter distinguantur actus fidei per hoc, quod est, credere Deo, credere Deum, & credere in Deum. vnus enim habitus vnus est actus, sed fides est vnus habitus, cum sit una uirtus, ergo inconuenienter ponuntur plures actus fidei.

¶ 2. Præ. Id quod est commune omni actui fidei, non debet poni ut particularis actus fidei: sed credere Deo inuenitur cõiter in quo libet actu fidei, quia fides innititur primæ ueritati, ergo uidetur quod inconuenienter distinguatur a quibusdam alijs actibus fidei.

¶ 3. Præ. Id quod conuenit etiam non fidelibus, non potest poni in ter fidei actus: sed credere Deum esse, conuenit et in fidelibus, ergo non debet poni inter actus fidei.

¶ 4. Præ. Moueri in finem pertinet ad uoluntatem, cuius obiectum est bonum, & finis: sed credere non est actus uoluntatis, sed intellectus, ergo non debet poni differetia una eius, quod est credere in Deum, quod importat motum in finem.

SED CONTRA est, quod Aug. hanc distinctionem ponit in libro de uerbis Domini, & super Ioã. * **RESPON.** Dicendum, quod actus cuiuslibet potentie, uel habitus ac

cipitur secundum ordinem potentie, uel habitus ad suum obiectum. Obiectum autem fidei potest tripliciter considerari. Cum enim credere ad intellectum pertinet, put est a uoluntate motus ad assentendum, ut dictum est, * potest obiectum fidei accipi uel ex parte ipsius intellectus, uel ex parte uoluntatis intellectum mouentis. Siquidem ex parte intellectus, sic in subiecto fidei duo possunt considerari, sicut supra dictum est, quorum unus est materiale obiectum fidei. Et sic ponitur actus fidei credere Deo: quia, sicut supra dictum est, nihil proponitur nobis ad credendum, nisi secundum quod ad Deum pertinet. Aliud autem est formalis ratio obiecti, quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur. Et sic proponitur actus fidei credere Deum: quia, sicut supra dictum est, formale obiectum fidei est ueritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis assentiat. Si uero consideretur tertio modo obiectum fidei, secundum quod intellectus est motus a uoluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas enim prima ad uoluntatem refertur secundum quod habet rationem finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per ista tria non designantur diuersi actus fidei, sed unus & idem actus habens diuersam relationem ad fidei obiectum, Et per hoc patet responsio ad secundum.

AD TERTIVM dicendum, quod credere Deum non conuenit infidelibus sub ea ratione, qua ponitur actus fidei. Non enim creditur Deus esse sub his conditionibus, quas fides determinat, & ideo nec uere Deum credunt: quia, ut Philosophus dixit 9. Metaph. in simplicibus defectus cognitionis est solum in non attingendo totaliter.

AD QUARTVM dicendum, quod sicut supra dictum est, uoluntas mouet intellectum, & alias uires anime in finem, & secundum hoc ponitur actus fidei credere in Deum.

ARTICVLVS III.
Utrum credere aliquod supra rationem naturalem, sit necessarium ad salutem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod credere non sit necessarium ad salutem. Ad salutem enim & perfectionem cuiuslibet rei ea sufficere uidentur, quae conueniunt ei secundum suam naturam: sed ea quae sunt fidei excedunt naturalem hominis rationem.

RESPON. Dicendum, quod actus cuiuslibet potentie, uel habitus accipitur secundum ordinem potentie, uel habitus ad suum obiectum. Obiectum autem fidei potest tripliciter considerari. Cum enim credere ad intellectum pertinet, put est a uoluntate motus ad assentendum, ut dictum est, * potest obiectum fidei accipi uel ex parte ipsius intellectus, uel ex parte uoluntatis intellectum mouentis. Siquidem ex parte intellectus, sic in subiecto fidei duo possunt considerari, sicut supra dictum est, quorum unus est materiale obiectum fidei. Et sic ponitur actus fidei credere Deo: quia, sicut supra dictum est, nihil proponitur nobis ad credendum, nisi secundum quod ad Deum pertinet. Aliud autem est formalis ratio obiecti, quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur. Et sic proponitur actus fidei credere Deum: quia, sicut supra dictum est, formale obiectum fidei est ueritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis assentiat. Si uero consideretur tertio modo obiectum fidei, secundum quod intellectus est motus a uoluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas enim prima ad uoluntatem refertur secundum quod habet rationem finis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per ista tria non designantur diuersi actus fidei, sed unus & idem actus habens diuersam relationem ad fidei obiectum, Et per hoc patet responsio ad secundum.

AD TERTIVM dicendum, quod credere Deum non conuenit infidelibus sub ea ratione, qua ponitur actus fidei. Non enim creditur Deus esse sub his conditionibus, quas fides determinat, & ideo nec uere Deum credunt: quia, ut Philosophus dixit 9. Metaph. in simplicibus defectus cognitionis est solum in non attingendo totaliter.

AD QUARTVM dicendum, quod sicut supra dictum est, uoluntas mouet intellectum, & alias uires anime in finem, & secundum hoc ponitur actus fidei credere in Deum.

ARTICVLVS III.
Utrum credere aliquod supra rationem naturalem, sit necessarium ad salutem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod credere non sit necessarium ad salutem. Ad salutem enim & perfectionem cuiuslibet rei ea sufficere uidentur, quae conueniunt ei secundum suam naturam: sed ea quae sunt fidei excedunt naturalem hominis rationem.

RESPON. Dicendum, quod actus cuiuslibet potentie, uel habitus accipitur secundum ordinem potentie, uel habitus ad suum obiectum. Obiectum autem fidei potest tripliciter considerari. Cum enim credere ad intellectum pertinet, put est a uoluntate motus ad assentendum, ut dictum est, * potest obiectum fidei accipi uel ex parte ipsius intellectus, uel ex parte uoluntatis intellectum mouentis. Siquidem ex parte intellectus, sic in subiecto fidei duo possunt considerari, sicut supra dictum est, quorum unus est materiale obiectum fidei. Et sic ponitur actus fidei credere Deo: quia, sicut supra dictum est, nihil proponitur nobis ad credendum, nisi secundum quod ad Deum pertinet. Aliud autem est formalis ratio obiecti, quod est sicut medium, propter quod tali credibili assentitur. Et sic proponitur actus fidei credere Deum: quia, sicut supra dictum est, formale obiectum fidei est ueritas prima, cui inhaeret homo, ut propter eam creditis assentiat. Si uero consideretur tertio modo obiectum fidei, secundum quod intellectus est motus a uoluntate, sic ponitur actus fidei credere in Deum. Veritas enim prima ad uoluntatem refertur secundum quod habet rationem finis.

bus naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem natu-
rae inferioris duo concurrunt. Vnum quod est secundum prop-
rium motum aliud quo est secundum motum superioris na-
turae. Aut enim author intendit loqui de concursu illo, quo su-
perius infirmi attingit infirmum supremum, & quo secundum di-

um sint non apparentia, ut supra * dictum est : ergo credere non uidetur necessarium esse ad salutem.

¶ 2 Præterea. Periculose homo assentit illis, in quibus non potest iudicare, utrum illud quod ei proponitur, sit uerum, uel falsum, secundum illud Iob. duodecimum. Nonne auris uerba dii iudicat: sed tale iudicium homo habere non potest in his, quæ sunt fidei, quia homo non potest ea resolvere in principia prima, per quæ de omnibus iudicamus: ergo periculosum est talibus fidem adhibere. credere ergo non est necessarium ad salutem.

¶ 3 Præterea. Salus hominis in Deo consistit, secundum illud Psalmo trentesimo sexto. Salus autem iustorum a Domino: sed inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, semper iterna quoque uirtus eius & diuinitas, ut dicitur Roma. primo. Quæ autem conspiciuntur intellectu, non creduntur: ergo non est necessarium ad salutem, ut homo aliqua credat.

SED CONTRA est, quod dicitur Heb. 10. 4. Sine fide impossibile est placere Deo.

RESPONDEO. Dicendum, quod in omnibus naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt. Vnum quidem, quod est secundum motum. Aliud autem quod est secundum motum superioris naturæ, sicut aqua secundum motum proprium mouetur ad centrum: secundum autem motum Luna mouetur circa centrum secundum fluxum, & refluxum. Similiter etiam orbis planetarum mouentur propriis

motibus ab Occidente in Orientem: motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. Sol autem natura rationalis creatura habet immediatum ordinem ad Deum: quia ceteræ creaturæ non attingunt ad aliquid uniuersale, sed solum ad aliquid particulare, participantes diuinam bonitatem, uel in essendo tantum, sicut inanimata: uel etiam in uiuendo, & cognoscendo singularia, sicut plantæ, & animalia. Natura autem rationalis in quantum cognoscit uniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad uniuersalem essendi principium. Perfectio ergo rationalis creaturæ non solum consistit in eo, quod ei competit secundum suam naturam, sed in eo etiam quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione diuinæ bonitatis. Vnde & supra * dictum est, quod ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei uisione, ad quam quidem uisionem homo pertingere non potest, nisi per modum adficientis a Deo doctore, secundum illud Ioan. 6. Omnis qui audit a Patre, & didicit, uenit ad me. Huius autem disciplinae fit homo particeps non flarim, sed successiue secundum modum suæ naturæ. Omnis autem talis adfices oportet quod credat ad hoc, quod ad perfectam scientiam perueniat, sicut etiam Philosophus dicit, quod oportet adficientem credere. Vnde ad hoc, quod homo perueniat ad perfectam uisionem beatitudinis, præxigitur quod credat Deo tanquam discipulus magistro docenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia natura hominis dependet a superiori natura, ad eam per questionem, quam de hoc olim fecimus ostensum est. Et sic manet solida maxima inducta in littera. Ad secundum dubium dicitur, quod ly in quantum, in proposito tenetur specificatiue, & intendit author, quod licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, sed mediante natura intellectuali superiori, quia illuminatur per angelos, in quantum tamen natura nostra rationalis attingit ad uerum, & bonum absolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerum, & bonum absolute in solo Deo est, ut in q. 2. secundi libri dictum fuit. Et si diligentius perpexeris, percipies authorem in hac specificatione tria simul cisse, dum & determinat secundum quam ratione de homine loquitur, scilicet secundum quod est capax boni uniuersalis. (Hanc enim capacitatem sonat cognoscere uniuersalem boni & entis rationem. Quia uniuersale boni ratione cognoscit, naturam necesse est habere illius capace secundum intellectum, & appetituum partem, licet remote.) Et docet maximam partem

Secunda Secundæ S. Thomæ. B sumptam

tis a Deo doctore: hoc enim falsum esse constat ex eo, quod pueri baptizati perueniant ad illam dicentes absque disciplina. Et ipse Iesus Christus, secundum quod homo, habuit illam absque disciplina actuali, & habituali, quia statim beatus absque fide fuit.

Ad primum dubium dicitur, quod propositio illa assumpta iuratur secundum modo, & intelligitur de naturis, quæ sunt primo partes uniuersi, quæ sunt sole incorruptibiles, elementa, corpora celestia, & intellectualia, in cuius signum in his tantum author quasi inductiue eam manifestauit: & ob hoc cessat obiectio de missis. De terra autem dicitur, quod ad terram perfectionem duo concurrunt, alterum secundum proprium motum, scilicet quies in centro: alterum secundum motionem actiuam celestis corporis in eam, scilicet germinatio uegetabilium, & animalium, quæ pertinet ad perfectionem terre sacra scriptura testatur dicens. Igitur perfecti sunt caeli, & terra, & omnis ornatus eorum. Ad id autem quod de primo caelo obicitur, aliter dicendum est theologice, & aliter physice. Nam ponendo caelum empyreum totum lucidum, & plenum angelis, & factis patet perfectio nem illius ex ornatu angelorum, & corporum glorificatione compleri. Non egrediendo autem limites notorum nobis ex lumine naturali, dicitur, quod primi mobilis perfectio consistit ex duobus, quorum alterum ex propria materia, scilicet motus de eodem ad idem in tot horis: alterum ex actione superioris est naturæ, scilicet sempiternitas motus per se primo, ut

questionem, quam de hoc olim fecimus ostensum est. Et sic manet solida maxima inducta in littera. Ad secundum dubium dicitur, quod ly in quantum, in proposito tenetur specificatiue, & intendit author, quod licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, sed mediante natura intellectuali superiori, quia illuminatur per angelos, in quantum tamen natura nostra rationalis attingit ad uerum, & bonum absolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerum, & bonum absolute in solo Deo est, ut in q. 2. secundi libri dictum fuit. Et si diligentius perpexeris, percipies authorem in hac specificatione tria simul cisse, dum & determinat secundum quam ratione de homine loquitur, scilicet secundum quod est capax boni uniuersalis. (Hanc enim capacitatem sonat cognoscere uniuersalem boni & entis rationem. Quia uniuersale boni ratione cognoscit, naturam necesse est habere illius capace secundum intellectum, & appetituum partem, licet remote.) Et docet maximam partem

Secunda Secundæ S. Thomæ. B sumptam

questionem, quam de hoc olim fecimus ostensum est. Et sic manet solida maxima inducta in littera. Ad secundum dubium dicitur, quod ly in quantum, in proposito tenetur specificatiue, & intendit author, quod licet natura rationalis ordinetur a Deo non immediate, sed mediante natura intellectuali superiori, quia illuminatur per angelos, in quantum tamen natura nostra rationalis attingit ad uerum, & bonum absolute, oportet ad Deum immediate ordinari, quia uerum, & bonum absolute in solo Deo est, ut in q. 2. secundi libri dictum fuit. Et si diligentius perpexeris, percipies authorem in hac specificatione tria simul cisse, dum & determinat secundum quam ratione de homine loquitur, scilicet secundum quod est capax boni uniuersalis. (Hanc enim capacitatem sonat cognoscere uniuersalem boni & entis rationem. Quia uniuersale boni ratione cognoscit, naturam necesse est habere illius capace secundum intellectum, & appetituum partem, licet remote.) Et docet maximam partem

q. 3. art. 2.

sumptam de immediatis intelligi, & immediatum ordinem in-
ter illa non esse exigendum, nisi secundum aliquid. Sic enim
omnes inferiores sphaeras ad primum mobile aquam ad 1 unam,
& terram ad celeste corpus immediatum ordinem habere opi-
nandum est, quibus multum distent. Et similiter natura ratio-
nalis ut capax est ip-
sus boni vniuersa-
lis: quod in solo Deo
est immediatum ordi-
nem habet ad vni-
uersale essendi prin-
cipium, ut ad obie-
ctum, finem, & mo-
uens. Nihil enim mo-
uere potest ad talem
finem, & tale obie-
ctum, nisi ipse Deus,
qui est vniuersale ef-
fendi principium. Et
in hoc, quia commu-
nicat natura nostra
rationalis cum natu-
ra intellectuali an-
gelorum, vtriusq; im-
mediate ad Deum
oportet ordinem ha-
bere secundum tri-
plicem rationem ex-
plicatam. Sur moue-
tem, ut finem, & ob-
iectum.

In corp. ar.

fectionem non sufficit cog-
nitio naturalis, sed requiritur que-
dam supernaturalis, ut supra
dictum est.

AD SECUNDUM dicen-
dum; quod sicut homo per na-
turale lumen intellectus ascen-
dit principiis: ita homo virtu-
sus per habitum fidei habet re-
ctum iudicium de his, quae con-
ueniunt illi virtuti. Et hoc mo-
do etiam per lumen fidei diui-
nitas infusum homini; homo
ascendit his, quae sunt fidei, non
autem contrariis. Et ideo nihil
periculi, uel damnationis inest
his, qui sunt in Christo Iesu, ab
ipso illuminati per fidem.

AD TERTIUM dicendum,
quod inuisibilia Dei altiori mo-
do, quantum ad plura, percipit
fides, quam ratio naturalis ex
creaturis in Deum procedens.
Vnde dicitur Eccl. 3. Plurima
super sensum hominis ostensa
sunt tibi.

ARTICVLVS IIII.

*Utrum credere ea, quae ratione
naturali probari possunt,
sit necessarium.*

Ad tertium dubii
dicitur, quod sermo lite-
rae est de peringenti-
bus ad visionem Dei
per actus proprios.
Pueri autem, licet per
disciplinam fidei ha-
bitualis, non tamen
per proprios actus,
sed Iesu Christi me-
ritum: ipsa autem
Christi anima ex
vniione personali
ad uerbum quasi na-
turali concomitan-
tia, visionem diuinam
perfusa est. Vnde
Author attendens,
quod uiso Dei est p-
fectio suprema intel-
lectus, & non est in-
nata, ut uiso princi-
piorum: neque per
inventionem acqui-
sibilis, ut uiso con-
clusionum scitarum
perfecte ad his qui
pollent ingenio; &
quod per actus pro-
prios dispositis ad illam communicatur (cum propria dispo-
sitione & uia ad visionem intellectualem sit disciplina a doctore
vidente) sicut auctoritate Scripturae necessitatem fidei intu-
lit, sicut in discipulis.

3. di. 9. ar.
3. q. 4. Et 1. c. 4.
tra c. 4. Et uic
1. q. 4. ar. 1. d.
cor. Et hoc. 2.
Tn q. 3. ar.

In eodem ar. 3. scito, quod de facto tantus est diuinus amor er-
ga vniuersum, ut non suffecerit Deo communicare se per natu-
rales participationes, creando vniuersum ex tot essendi partici-
pationibus constitutum, quocirca diuina bonitas naturaliter parti-
cipabilis secundum ordinem suae sapientiae erat. Sed cum uide-
re Deum, fruique aperte Deo, soli diuinae naturae naturale sit, &
esse possit: ac per hoc creaturae, & creabiles naturae non poterant
naturaliter participatione habere diuinam visionem, ac perfectam
fruitionem, communicantem per gratiam, quod incommunicabi-
le erat per naturam, & efficeret omnes intellectuales, & rationa-
les creaturas habiles ad diuinam visionem, & fruitionem ex
hoc ipso, quod ordinauit eas, ut essent diuinae naturae confor-
tes per gratiam, & ad id, quod soli Deo naturale est, scilicet uide-
re Deum, & frui Deo, peruenire possent. Et quia peruenire ad uis-
ionem huiusmodi propriis actibus non possumus, nisi conse-
quenter adiuti fuerimus diuino ducatu, qui sit docendo, ut in
litera dicitur: ideo oportet credere Deo docenti nos ea, quae vi-
deri non possunt, quae preparauit suis electis. Vbi patet primo, quo-
modo in natura rationali inuenitur ultra id, quod est ei natura-
le, perfectio supernaturalis secundum motum superioris, hoc

est, diuinae naturae per gratiam. Patet secundum
ad hoc allata fuerit ab autore in litera argu-
mentum naturalibus creaturatum, quae adeo esse
cessaria appareat. Patet tertio, quia uultu
bus creaturis, quod d. creant supernaturalia.

perfluus esset per fidem accipere.
¶ 2. Praeterea. Ea necesse est credere,
de quibus est fides: sed non de
eodē scientia & fides, ut supra
habitu est. Cum ergo scientia
sit de omnibus illis, quae natura-
li ratione cognosci possunt, ui-
detur, quod non oportet crede-
re ea, quae per naturalem rationem
probantur.

¶ 3. Praeterea. Omnia scibilia uiden-
tur esse unius rationis. Si ergo
quaedam eorum proponuntur
hominibus ut credenda, pari rōne
omnia huiusmodi necesse est
credere: hoc autem est falsum.
non ergo ea, quae per naturalem
rationem cognosci possunt, ne-
cesse est credere.

SED CONTRA est, quia ne-
cesse est Deum credere esse v-
num, & incorporeum, quae natu-
rali ratione a Philosophis pro-
bantur.

RESPON. Dicendum, quod
necessarium est homini accipere
per modum fidei non solum ea,
quae sunt supra rationem, sed et
ea, quae per rationem cognosci
possunt. Et hoc propter tria.
Primo quidem, ut citius homo
ad veritatis diuinam cognitionem
perueniat. Scientia enim, ad quam
pertinet probare Deum esse, & alia
huiusmodi de Deo, ultimo ho-
minibus addiscenda proponit,
praesuppositis multis aliis scien-
tiis. Et sic non nisi post multum
tempus uitae suae, homo ad Dei
cognitionem pertinet. Secundo,
ut cognitio Dei sit communior.
Multi enim in studio scientiae profi-
cere non possunt, uel propter
hereditariam ingenii, uel propter

quamuis non cum euidencia nostra circa
bile, sicut facit habitus principiorum. Et pro-
matur ex parte nostra, contingit fluctuare
nem habitus fidei.

Super questionibus secundae articuli
quartum.

In articulo 4. nota Nouitiae, quod d. postquam
necessarium esse credere particulariter,
bas, an sit necessarium credere talia, puta, quod
plurimae & c. ut in sequentibus sit.

In responsione ad primum eiusdem quartae
Nouitiorum occurrit quia Deus, uel natura
in necessariis naturalibus, si uera est per se
ra dicitur, quod inuestigatio rationis nana
non generari ad cognitionem diuinorum
sunt. Si enim non sufficit, constat quod
sunt. Si enim non sufficit, constat quod
di sufficit, & non sufficit humano
quod dicitur, quod ratio naturalis ad
di sufficit, & non sufficit humano
secundum singulos homines, constat quod
sufficit ad huiusmodi, ut patet in multis
& propter multas occupationes rationabilis

D. 506. q. 1. ar. 8.

D. 410.

Ma e. y. & 6. colligitur to. 7.

g. di. 25. q. 1. ar. 1. q. 2. 3. & 4. Et 4. di. 24. q. 1. ar. 1. q. 2. Et uer. q. 14. si. 11.

* Ar. p. 2c.

pore. Dicendum est ergo, quod fidei obiectum p se est id, per quod homo beat⁹ efficitur, ut supra dictum est. * Per accidens autem, aut secundario se habent ad obiectum uirtutis omnia, quae in sacra scriptura diuinitus tradita continentur, sicut quod Abraham habuit duos filios, quod Dauid fuit filius Isai, & alia huiusmodi. Quatum ergo ad prima credibilia, quae sunt articuli fidei, tenetur homo explicite credere, sicut & tenetur habere fidem. Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur homo explicite credere, sed solum implicite, uel in preparatione animi, in quantum paratus est credere quicquid diuina scriptura continet: sed tunc solum huiusmodi tenetur explicite credere, quia hoc ei constiterit in doctrina fidei contineri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si in potestate hominis esse dicatur aliquid exclusio auxilio gratiae, sic ad multa tenetur homo, ad quae non potest sine gratia preparante, sicut ad diligendum Deum, & proximum: & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiae: quod quidem auxilium quibuscumque diuinitus datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex iustitia non datur in penam precedentis peccati, & saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in li. de correptione, & gratia.

AD SECUNDVM dicendum, quod homo tenetur ad determinate diligendum ea diligibilia, quae sunt proprie, & per se charitatis obiecta. scilicet Deus, & proximus: sed obiectio procedit de illis praecipuis charitatis, quae quasi consequenter pertinent ad obiectum charitatis.

AD TERTIVM dicendum, quod uirtus obedientiae proprie in uoluntate consistit: & ideo ad actum obedientiae sufficit promptitudo uoluntatis subiectae praecipienti, quae est proprie, & per se obiectum obedientiae: sed hoc praecipuum, uel illud, per accidens, uel consequenter se habet ad proprium, & per se obiectum obedientiae.

ARTICVLVS VI. *Super Quaestione secunda articulum sextum.*

Utrum omnes equaliter teneantur ad habendum fidem explicitam.

IN articulo sexto eiusdem quaestio nis, nota in responsione ad secundum, qui in patria haereticorum, Christi partes agis, quod simplices ut mulieres, idiotae, & huiusmodi, si seducti errant absque pertinacia in subtilitatibus fidei, quod non incurrit haereticorum culpa, aut penas.

In responsione ad tertium eiusdem articuli nota duo. Primo, quod humana cognitio non est regula fidei, sed diuina doctrina: ac per hoc quamuis uniuersalis Ecclesiae cognitio fidei non possit errare, non tamen ipsa est fidei regula, sed doctrina diuina cui innotuit: & qui liber fidei siue maiorum, siue Ecclesiae

Explicita. Sic ergo omnes equaliter tenentur ad explicite credendum. SED CONTRA est, quod dicitur Iob 1. quod boues arabum, & asinae pascebantur iuxta eos: quia uidelicet minores, & significantur per asinos, debent in credendis coherere maioribus, qui per boues significatur, ut Gregorius exponit in 2. Moral.

RESPON. Dicendum, quod explicatio credendum sit per reuelationem diuinam. Credibilia naturaliter rationem excedit. Reuelatio autem diuina ordine quodam ad inferiores peruenit per superiores, sicut ad homines per angelos: & ad inferiores angelos per superiores, ut patet per Dionysium in caelesti hierar. Et ideo pari ratione explicatio fidei oportet, quod perueniat ad inferiores homines per maiores: & ideo sicut superiores angeli, qui inferiores illuminant, habent pleniorum notitiam de rebus diuinis, quam inferiores, ut dicit Dionysius in 12. caelesti hierar. ita etiam superiores homines, ad quos pertinet alios erudire, tenentur habere pleniorum notitiam de credendis, & magis explicite credere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod explicatio credendum non aequaliter quantum ad omnes est de necessitate salutis, quia plura tenentur explicite credere maiores, qui habent officium alios instruendi, quam alii.

AD II. dicendum, quod simplices non sunt examinandi de subtilitatibus, quia habetur suspitio, quod sint ab haereticis qui in his, quae ad subtilitatem fidei pertinent, fidem simplicium deprauare. Si tamen non pertinaciter per se doctrinam in talibus ex simplicitate deficiat, non est examinandus.

AD TERTIVM dicendum, quod minores implicitam in fide maiorum: nisi quatenus haereticorum doctrinae diuinae. Vnde & Apolos ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego sum. Vnde humana cognitio non fit regula fidei, sed diuina. Vnde & Apolos ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego sum. Vnde humana cognitio non fit regula fidei, sed diuina. Vnde & Apolos ad Cor. 4. Imitatores mei estote, sicut & ego sum.

ARTICVLVS VII.

Utrum explicite credere mysterium incarnationis sit de necessitate salutis apud omnes.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur non sit de necessitate salutis apud omnes, quia explicatio fidei fit per reuelationem diuinam, quae peruenit ad homines mediatis angelis.

sed etiam angeli mysterium incarnationis ignorauerunt: unde querebant in Plal. 23. Quis est iste rex glorie? Et Ilsa. Quis est iste, qui uenit de Edom? ut Dionysius exponit. c. 7. caele. hierarc. ergo ad credendum explicitum mysterium incarnationis Christi homines non tenebantur.

¶ 2. Præ. Constat beatum Ioannem baptistam de maioribus fuisse, & propinquissimum Christo, de quo Dominus dicit Matt. 11. Inter natos mulierum nullus maior eo surrexit: sed Ioannes baptista non uidetur, incarnationis Christi mysterium explicitè cognouisse, cum a Christo quaesierit. Tu es qui uenturus es, an alium expectamus, ut habetur Matth. 11. ergo non tenebantur etiam maiores ad habendum explicitam fidem de Christo.

¶ 3. Præ. Multi Gentilium adepti sunt salutem per ministerium angelorum, ut Dionysius dicit 9. c. caele. hierarc. sed Gentiles non habuerunt fidem de Christo nec explicitam, nec implicitam, ut uidetur, quia nullas reuelatio facta fuit: ergo uidetur quod credere explicitè incarnationis Christi mysterium non fuerit omnibus necessarium ad salutem.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de correptione, & gratia. Illa fides sana est, qua credimus nullum hominem siue maioris, siue paræ creatis liberari a contagio mortis, & obligatione peccati, nisi per unum mediatorem Dei, & hominum Iesum Christum.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut supra dictum est, illud proprie, & per se pertinet ad obiectum fidei, quod homo a beatitudine consequitur. Via autem hominibus ueniendi ad beatitudinem est mysterium incarnationis, & passionis Christi. Dicitur. n. Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, & id mysterium incarnationis Christi aliquo modo oportuit omnino tempore esse creditum apud omnes, diuersimode tamen diuersitate temporum, & personarum. Nam ante statum peccati homo habuit explicitam fidem de Christi incarnatione, secundum quod ordinabatur ad consummationem glorie, non autem secundum quod ordinabatur ab liberationem a peccato per passionem, & resurrectionem, quia homo non fuit peccatus futuri. Videtur autem incarnationis Christi peccatus fuisse per hoc, quod dixit. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, ut habetur Gene. 2. Et hoc Apostolus ad Ephes. dicit sacramentum magnū esse in Christo, & Ecclesia: quod quidē sacramentum non est creditibile primum hominibus ignorasse. Post peccatum autem fuit explicitè creditū mysterium incarnationis Christi, non solum quantum ad incarnationem, sed et quantum ad passionem, & resurrectionem, quibus humanum genus a peccato, & morte liberatur. Alioquin non presigassent Christi passionem quibusdam sacrificiis, & antelegem, & sub lege, quorum quidē sacrificiorum significatum explicitè maiores cognoscebant: minores autem sub uelamine illorum sacrificiorum credentes ea diuinitus esse disposita de Christo uenturo, quodammodo habebant uelata cognitionem. Et sicut supra dictum est, ea que ad mysteria Christi pertinent, tanto difficilius cognouerunt, quanto a Christo remotiores fuerunt: & tanto facilius cognouerunt, quanto Christo propinquiores fuerunt. Post tempus autem gratia reuelata, tam maiores, quam minores tenentur habere fidem explicitam de mysteriis Christi, precipue quantum ad ea, que communiter in Ecclesia sollempnizantur, & publice proponuntur, sicut sunt articuli incarnationis, de qui

bus supra dictum est. Alias autem subtiles considerationes circa incarnationis articulos tenentur aliqui magis, uel minus explicitè credere, secundum quod conuenit statui, & officio uniuscuiusque.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod angelos non omnino latuit mysterium regni Dei, sicut Augustinus dicit super Gen. ad literam. Quasdam rationes huius mysterii perfecti cognouerunt Christo reuelare.

AD SECUNDUM dicendum, quod Ioannes baptista de aduentu Christi in carne non quaesuit, quasi hoc ignoraret, cum ipse hoc expressè confessus fuerit. dicens. Ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei, ut habetur Io. 1. Vñ non dixit. Tu es qui uenisti? Sed: Tu es qui uenturus es, quarens de futuro, non de preterito. Similiter non est credendum, quod ignorauerit eum ad passionem uenturum. Ipse enim dixerat. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: pronuntians eius immolationem futuram. Et tamē hoc propheta alii etiam non ignorauerunt, sed ad prederunt, sicut precipue patet in Ilsa. 53. Potest ergo dici, sicut Gregorius dicit, quod inquisiuit ignorans, an ad infernum esset in propria persona descendurus. Sciebat autem quod uirtus passionis eius extendenda erat usque ad eos, qui in limbo detinebantur secundum illud Zach. 9. Tu quoque in sanguine testamenti emisisti uinctos de lacu, in quo non est aqua: nec hoc tenebatur explicitè credere, antequam esset impletum, quod per se ipsum daret descendere. Vel potest dici, sicut Ambr. dicit super Luc. quod non inquisiuit ex dubitatione, seu ignorantia, sed magis ex pietate. Vel potest dici, sicut Chrysostomus dicit, quod non inquisiuit, quia ipse ignoraret, sed ut per Christum satisficeret suis discipulis: uñ & Christus ad discipulorum instructionem inquit, signa operum ostendens.

AD TERTIUM dicendum, quod multis Gentilium facta fuit reuelatio de Christo, ut patet per ea, que prederunt. Nam Iob. 19. scio quod Redemptor meus uiuit. Sibylla etiam pronuntiauit quaedam de Christo, ut Augustinus dicit. Inuenitur etiam in historiis Romanorum, quod tempore Constantini Augusti, & Helenæ matris eius inuentum fuit quoddam sepulchrum, in quo iacebat homo aurea laminâ hâens in peccore, in qua scriptum erat. Christus nascetur ex uirgine, & ego credo in eum. O Sol, sub Helenæ, & Constantini temporibus iterum me uidebis. Si quæ ramē saluati fuerunt, quibus reuelatio non fuit facta, non fuerunt saluati absque fide Mediatoris, quia etiam non habuerunt fidem explicitam, habuerunt tamen fidem implicitam in diuina ueritate, credentes Deum esse liberatorem hominum secundum modos sibi placitos, & secundum quod aliquibus ueritatem cognoscētibz spiritus reuelasset, secundum illud Iob. 35. c. Qui docet nos super iumenta terræ.

ARTICVLVS VIII. Super questionis secundæ articulum octauum. Vtrum explicitè credere Trinitatem, sit de necessitate salutis.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur, quod credere Trinitatem explicitè, non fuerit de necessitate salutis. Dicit enim Apostolus ad Heb. 11. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est. & quia inquiringibus se, remunerator est: sed potest credi absque fide Trinitatis. ergo non oportebat explicitè fidem de Trinitate habere.

Secundæ Secundæ s. Thomæ.

Super questionis secundæ articulum octauum.

IN articulo octauo, omisso septimo eiusdem questionis, in responsione ad tertium scito, quod cum ibi dicitur, quod summa bonitas Dei secundum quod intelligitur in seipsa, prout uidetur a beatis, non potest intelligi sine trinitate personarum, scilicet. Non potest, dupliciter iumentur. Primo, ut

9. r. ar. 8.

lib. 5. c. 19. pa. 18. a. p. t. ca. 10. 1.

Mem. 6. in eum. n. 8. m. 1. a. p. t. ca. 10. 1.

Amb. 1. l. 1. c. 7. in t. de m. d. i. s. i. o. n. e. d. i. s. c. i. p. u. l. o. r. u. m.

11. 19. contra Paul. ca. 15. 10. 6.

3. d. i. c. 1. q. 2. ar. 2. q. 4. co. & ad primū. & 1. expo. li. 2. d. 1. r. q. 2. ar. 2. q. 4. cor. & act. q. 14.

B 3 de.

denotat potentiam naturalem: secundo, ut denotat potentiam logicam. Et primo quidem modo esset sensus, quod secundum naturalem habitudinem obiecti ad potentiam uidentis Deum, non potest aliter esse. Secundo autem modo, quod per nullam potentiam potest aliter esse. Et licet textus iste sufficienter saluetur secundum primum sensum, quia sermo formalis de potentia earum utitur, interpretandus est; quia tamen etiam in sensu secundo uerum uidetur, & Thomae Scotus in 1. sen. dist. 1. q. 2. sibi sentiunt infestum, ideo primo afferam Scoti positionem, & rationes, & secundo ostendetur ueritas, tertio soluentur obiecta.

¶ Ra. 106. in Jo. ante me d. 10. g.

¶ 2 Præterea. Dominus dicit Joannis decimo septimo. Pater, manifestauit nomen tuum hominibus, quod expones Augustinus dicit. Non id nomen tuum, quo uocaris Deus, sed id, quo uocaris pater meus. Et postea subdit etiam, In hoc, quod Deus fecit hunc mundum, notus in omnibus gentibus: in hoc, quod non est cum diis falsis colendus, notus in Iudæa Deus. In hoc uero, quod pater est huius Christi per quem tollit peccata mundi, hoc nomen eius prius occultum, nunc manifestauit eis: ergo ante Christi aduentum non erat cognitum, quod in diuinitate esset paternitas, & filiatione. non ergo Trinitas explicite credebatur.

¶ 3 Præterea. Illud tenemur explicite credere in Deo, quod est beatitudinis obiectum: sed obiectum beatitudinis est bonitas summa, quæ potest intelligi in Deo etiam sine personarum distinctione: ergo non fuit necessarium explicite credere Trinitatem.

Sed contra est, quod in ueteri testamento multipliciter expressa est Trinitas personarum, sicut

Deum sicut est in suo esse absque abstractione fiat abstr. Et o natura a supposito. Non enim uerum est, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & ipsum supposito Sortis. Et hoc exemplo, immo manifestacione uti debes, & non falli in exemplum dicitur, & supposito, si quo est, si albedo esset substantia, non uideretur certe hoc album sicut est, sed hoc suppositum, sed quia accidens est, ideo fallit in proposito, quia si Deus esset unus suppositus, essentialiter, constaret quod qui uideret detentorem uideret Deum, proprie loquendo, sed hanc opinionem de beatitudinis ratione sit uideri Deum fecit, quod Deus est, clauditur in Deo ut obiecto uideretur nullus intellectus quiescit. Sed uident hanc deum supposito, naturali in quietudine laborat, quod trinus suppositaliter, ergo de ratione actus uideretur Deum, sicut est trinus, & unus. Non ergo ex obiecti nature potentia, sed ex rationibus terminorum, & in se fit, ut impossibile sit aliquem esse uerum Deum, & non Deum, trinum & unum, unde in littera uideatur, quod dicitur. Prima est, quia Deus in seipso uideatur, quod modo inducta. Secunda est, quia ipsa uisio personarum nos in beatitudinem, id est, pertinet ad perfectionem, & non nostram, quod in ueteri confirmacione, aliamque

Deum sicut est in suo esse absque abstractione fiat abstr. Et o natura a supposito. Non enim uerum est, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & ipsum supposito Sortis. Et hoc exemplo, immo manifestacione uti debes, & non falli in exemplum dicitur, & supposito, si quo est, si albedo esset substantia, non uideretur certe hoc album sicut est, sed hoc suppositum, sed quia accidens est, ideo fallit in proposito, quia si Deus esset unus suppositus, essentialiter, constaret quod qui uideret detentorem uideret Deum, proprie loquendo, sed hanc opinionem de beatitudinis ratione sit uideri Deum fecit, quod Deus est, clauditur in Deo ut obiecto uideretur nullus intellectus quiescit. Sed uident hanc deum supposito, naturali in quietudine laborat, quod trinus suppositaliter, ergo de ratione actus uideretur Deum, sicut est trinus, & unus. Non ergo ex obiecti nature potentia, sed ex rationibus terminorum, & in se fit, ut impossibile sit aliquem esse uerum Deum, & non Deum, trinum & unum, unde in littera uideatur, quod dicitur. Prima est, quia Deus in seipso uideatur, quod modo inducta. Secunda est, quia ipsa uisio personarum nos in beatitudinem, id est, pertinet ad perfectionem, & non nostram, quod in ueteri confirmacione, aliamque

Quod ad secundum, quia Scotus in hoc potissimum se fundat, quod essentia ut distincta a personalibus, sit obiectum beatitudinis non solum respectu creature, sed ipsius Dei: idcirco

statim in principio Genes. dicitur ad expressionem trinitatis, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: ergo a principio de necessitate salutis fuit credere Trinitatem explicite.

RESPONDEO. Dicendum quod mysterium incarnationis Christi explicite credi non potest sine fide Trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quod filius Dei carnem assumpserit, quod per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: & iterum, quod de Spiritu sancto conceptus fuerit: & ideo eodem modo, quo mysterium incarnationis Christi ante Christum fuit explicite creditum a maioribus, implicite autem, & quasi obumbrate a minoribus, ita etiam & mysterium Trinitatis. Et ideo etiam post tempus gratie diuulgata tenentur omnes ad explicite credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hoc adipiscuntur per inuocationem Trinitatis, secundum illud Matth. ultim. Euntes docete omnes

Deum sicut est in suo esse absque abstractione fiat abstr. Et o natura a supposito. Non enim uerum est, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & ipsum supposito Sortis. Et hoc exemplo, immo manifestacione uti debes, & non falli in exemplum dicitur, & supposito, si quo est, si albedo esset substantia, non uideretur certe hoc album sicut est, sed hoc suppositum, sed quia accidens est, ideo fallit in proposito, quia si Deus esset unus suppositus, essentialiter, constaret quod qui uideret detentorem uideret Deum, proprie loquendo, sed hanc opinionem de beatitudinis ratione sit uideri Deum fecit, quod Deus est, clauditur in Deo ut obiecto uideretur nullus intellectus quiescit. Sed uident hanc deum supposito, naturali in quietudine laborat, quod trinus suppositaliter, ergo de ratione actus uideretur Deum, sicut est trinus, & unus. Non ergo ex obiecti nature potentia, sed ex rationibus terminorum, & in se fit, ut impossibile sit aliquem esse uerum Deum, & non Deum, trinum & unum, unde in littera uideatur, quod dicitur. Prima est, quia Deus in seipso uideatur, quod modo inducta. Secunda est, quia ipsa uisio personarum nos in beatitudinem, id est, pertinet ad perfectionem, & non nostram, quod in ueteri confirmacione, aliamque

Quod ad tertium, facile soluantur obiecta Scoti dicitur, quod fallum assumitur, scilicet quod personarum spectet ad obiectum secundarium actus beatitudinis, quasi pars obiecti primarij: quonia est quasi per se dico, Deus sicut est. Non enim h. sicut est, ratio ad existentiam, ut distinguitur contra substantiam, fingit, sed intelligendum est de omni modo substantie essentia, quam hypostasis alioquin esset substantia a b hypostasi, & in substantiam inuolueretur uisio intuitiua. Hypostasis enim est omnia substantie tribuatur, & quam omnia desiderant uideri. Non responsionem militat probatio illa allata, scilicet

tas est ratio ubi obicitur &c. Cum hoc enim quod ipsa sola sit ratio beati obiecti, ita quod ipsa non nisi ut una, & trina personam utraque: quoniam ad obiectum beatificum non sola ratio beandi exigitur, sed ipsum beatus, ut quod. Quid autem, & quod, non sunt duo obiecta, quorum unum sit primum, & alterum secundum: sed ex utraque quasi integratur unum obiectum.

Ad rationem autem Scoti, quod pater prius origine &c. dicitur, quod illa responsio est bona. Quod pater ex se est beatus comprehendendo deitatem, ac per hoc videtur eam in tribus, & causam omnium &c. Filius autem ex parte beatus est, comprehendendo eandem. Et cum contra hoc arguitur: Quilibet prius intelligit intellectum, ut est in se formaliter &c. Concesso antecedere, neganda est sequela in sensu, quo facta ad propositum. Potest enim duplicem sensum habere ipsa cum sua probatione.

Ad cuius evidentiam propter Novitios recolare oportet, quod ad intelligendum non solum concurrunt intellectus & intelligibile, sicut ad sensum, ut sensus & sensibile, sed concurrunt utriusque in se formaliter cum intellectu. Oportet enim in intellectu formaliter esse in intelligente, & rursus oportet intelligibile inhere, ut quasi inhereat ipsi intellectui. Intelligens ergo qui libet & intelligit in intellectu, ut in ipso intelligente est: & intelligit intelligibile, ut in eodem intelligibile est. Hec sunt vera: sed duplex sensus in ista locutione.

ARTICULUS IX.

Utrum credere sit meritorium.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod credere non sit meritorium. Principium enim merendi est charitas, ut supra dictum est: sed fides est praeparata ad charitatem, sicut & natura. ergo sicut actus naturae non est meritorium, quia naturalibus non meremur, ita nec actus fidei.

¶ 1. Præter. Credere, mediū est inter opinari, & scire, uel considerare scita: sed consideratio scientiae non est meritoria, similiter autem nec opinatio: ergo etiam neque credere est meritorium.

¶ 2. Præter. Ille qui assentit alicui rei scilicet. Cum dico, Quilibet intelligit intelligibile, ut est in seipso intelligente formaliter, potest ly ut, denotare conditionem, sine qua intelligibile non intelligitur, qualis est appropinquatio, seu coniunctio intelligibilis cum intelligente. Et sic propositio est vera. Et in hoc sensu si concedatur totus propositus, nihil aliud concluditur, nisi quod pater non intelligit deitatem, nisi in se existat: quod non est ad propositum. Potest quoque ly ut, denotare terminum intellectionis. Et sic propositio est falsissima: quoniam lapis intelligitur secundum conditiones, quas habet in re extra, puta gravitatem &c. & non solum secundum conditiones, quas habet in intelligente. Et tamen ad hunc sensum concluderet intentum Scoti, volentis probare, quod sufficit ad beatitudinem patris, quod terminetur ad essentiam, ut in patre formaliter: sicut sufficit ad hoc, quod intelligat intellectu, quod intellectus sit in eo: sed longius aliter est, quoniam essentia ut obiecta, terminat intellectum patrum secundum totam latitudinem suam, ut comprehensionis, & non solum secundum hanc conditionem, ut est in patre formaliter. Et ultima probatio, scilicet, Non minus requiritur ad intelligendum intelligibile, quam intellectus, falsum

assumit, & sophisma committit in illatione. Falsa quidem est, quia ad operationem vitalem, qualis est intelligere, magis requiritur principium eius vitale, quam non vitale. Intellectus autem est principium vitale: intelligibile uero non: ergo &c. Sophistice autem inferre, quia mutatur non minus, in non aliter. Dato enim quod non minus, quia tamen alter requiritur, quia intellectus ut in quo solum, intelligibile ut terminatus: ideo hoc exigit ad hoc ut perfecte terminet, ut terminet ut est in intelligente, & ut est secundum se, & in quocumque &c. ille autem sufficit quod principiet, ut formaliter inest intelligenti.

Ad confirmationem autem qua dicitur, Si pater beatificaret essentiam in filio, igitur quasi reciperet aliquid a filio, uel ab aliquo ut in filio: responderetur negando sequelam, quod ad primam partem, & quod ad secundam in sensu conuenientem. Non enim ex hoc, quod Deus intelligit essentiam suam, ut extendit se ad creaturas, recipit aliquid a creaturis, aut ab essentia sua, ut est creaturarum: quoniam ly ut, denotat conditionem terminantem. Et ideo nihil ualet ad propositum, sed potius est ad oppositum auctoritas Arist. 1. 2. Meta.

Ad PRIMVM dicendum, quod natura comparatur ad charitatem, quae est merendi principium, sicut materia ad formam. Fides autem comparatur ad charitatem, sicut dispositio precedens ultimam formam. Manifestum est autem, quod subiectum, uel materia non potest agere nisi uirtute formae: neque etiam dispositio praeparata perfecte uidendo essentiam suam, ac per hoc uidet eam ut in tribus personis, & ut omnium causam. & cum hoc a nullo aliquid recipit, aut quasi recipit, nisi ab essentia perfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones essentiae, quae cum: quolibet sunt ad intra, ut esse communicatum filio, & spiritui sancto &c. quam ad extra, ut esse causam &c. Et propterea uerbum Dei natum ex omnibus, quae sunt in scientia patris, est uerbum omnium simpliciter, intus & extra, ut in primo libro monstratum est. Fac de tertio.

RESPOND. Dicendum, quod sicut supra dictum est, actus nostri sunt meritorij, in quantum procedunt ex libero arbitrio moti a Deo per gratiam. Unde omnis actus humanus, qui subicitur libero arbitrio, si sit relatus in Deum, potest meritorius esse. Ipsum autem credere est actus intellectus assentientis ueritati diuinae ex imperio uoluntatis a Deo mota per gratiam: & sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deum: unde actus fidei potest esse meritorius.

AD PRIMVM dicendum, quod natura comparatur ad charitatem, quae est merendi principium, sicut materia ad formam. Fides autem comparatur ad charitatem, sicut dispositio precedens ultimam formam. Manifestum est autem, quod subiectum, uel materia non potest agere nisi uirtute formae: neque etiam dispositio praeparata perfecte uidendo essentiam suam, ac per hoc uidet eam ut in tribus personis, & ut omnium causam. & cum hoc a nullo aliquid recipit, aut quasi recipit, nisi ab essentia perfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones essentiae, quae cum: quolibet sunt ad intra, ut esse communicatum filio, & spiritui sancto &c. quam ad extra, ut esse causam &c. Et propterea uerbum Dei natum ex omnibus, quae sunt in scientia patris, est uerbum omnium simpliciter, intus & extra, ut in primo libro monstratum est. Fac de tertio.

Super questionem secundam articulum nonum.

In articulo nono, in responsione ad primum, nota, quod ex parte eius habes, quod actus naturae, ut comedere, bibere, dormire, & alia huiusmodi, & naturalis liberi arbitrij, quod uolumus esse beati & non miseri, uiuere, & non mori &c. in quantum sunt uoluntarij, & ordinati ad Deum a charitate in habente illam, sunt meritorij uite aeternae. Et ob hoc Apostolus mandauit. Sine manducatis, siue bibitis &c. omnia in gloriam Dei facite.

denotat potentiam naturalem: secundo, ut denotat potentiam logicam. Et primo quidem modo esset sensus, quod secundum naturalem habitudinem obiecti ad potentiam videns Deum, non potest aliter esse. Secundo autem modo, quod per nullam potentiam potest aliter esse. Et licet textus iste sufficienter saluetur secundum primum sensum, quia sermo formalis de potentia earum videlicet interpretandus est; quia tamen etiam in sensu secundo videtur, & Thomae Scotus in 1. sententiarum dist. 1. q. 2. sibi sentiunt infestum, ideo primo afferam Scoti positionem, & rationes, & secundo ostendetur veritas, tertio soluentur objectiones.

¶ Ita. 106. in Jo. ante me d. 10. g.

¶ 2 Præterea. Dominus dicit Joannis decimo septimo. Pater, manifestavi nomen tuum hominibus, quod expones Augustinus dicit. Non id nomen tuum, quo vocaris Deus, sed id, quo vocaris pater meus. Et postea subdit etiam, In hoc, quod Deus fecit hunc mundum, notus in omnibus gentibus: in hoc, quod non est cum diis falsis colendus, notus in Iudæa Deus. In hoc vero, quod pater est huius Christi per quem tollit peccata mundi, hoc nomen eius prius occultum, nunc manifestavit eis: ergo ante Christi adventum non erat cognitum, quod in diuinitate esset paternitas, & filiatione. non ergo Trinitas explicite credebatur.

¶ 3 Præter illud tenemur explicite credere in Deo, quod est beatitudinis obiectum: sed obiectum beatitudinis est bonitas summa, quæ potest intelligi in Deo etiam sine personarum distinctione: ergo non fuit necessarium explicite credere Trinitatem.

Sed contra est, quod in veteri testamento multipliciter expressa est Trinitas personarum, sicut

Deum sicut est in suo esse absque abstractione fiat abstr. Et o natura a supposito. Non enim videtur esse, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & ipsum supposito Sortis. Et hoc exemplo, immo manifestate uti debes, & non falli in exemplum dicitur, & supposito, si quo est, si albedo esset substantia, non uideretur certe hoc album sicut est, sed hoc suppositum, sed quia accidens est, ideo fallit in proposito, quia si Deus esset unus suppositus, essentialiter, constaret quod qui uideret detentorem uideret Deum, proprie loquendo, sed hanc opinionem de beatitudinis ratione sit uideri Deum fecit, quod Deus est, clauditur in Deo ut obiecto, ut nullus intellectus quiescit. Sed uident hanc deum supposito, naturali in quietudine laborat, quod trinus suppositaliter, ergo de ratione actus uident Deum, sicut est trinus, & unus. Non ergo ex obiecti nature potentia, sed ex rationibus terminorum, & sic fit, ut impossibile sit aliquem esse vere beatum, & uideri Deum, trinum & unum, unde in littera uidentur duo, quod prima est, quia Deus in seipso uidentur, quod modo inducta. Secunda est, quia ipsa uisio personarum nos in beatitudinem, id est, pertinet ad perfectionem, non nostram, quod in ultima confirmatione, aliam ad secundum.

¶ Quod ad tertium, facile soluantur obiecta Scoti dicitur, quod falsum assumitur, scilicet quod personarum spectet ad obiectum secundarium actus beatitudinis, quasi pars obiecti primarii: quonia est quasi per se dico, Deus sicut est. Non enim h. sicut est, ratio ad existentiam, ut distinguitur contra substantiam, fingit, sed intelligendum est de omni modo substantie essentia, quam hypostasis alioquin esset substantia a b hypostasi, & in substantiam hypostasis uisio intuitiva. Hypostasis enim est omnia, & tribuatur, & quam omnia desiderant uideri, & responsionem militat probatio illa allata, & sic

Quod ad secundum, quia Scotus in hoc potissimum se fundat, quod essentia ut distincta a personarum, sit obiectum beatitudinis non solum respectu creature, sed ipsius Dei: idcirco

primò ab ipso Deo inchoando, ad creaturam te seruat a deicendens. Commune, ut beatitudinem creaturam, quod consistat in uisione Dei, & in nem diuinam plus requiri, quam ad hanc beatitudinem creaturam ex eo patet, quod beatitudo creaturam

statim in principio Genes. dicitur ad expressionem trinitatis, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: ergo a principio de necessitate salutis fuit credere Trinitatem explicite. RESPONDEO. Dicendum, quod mysterium incarnationis Christi explicite credi non potest sine fide Trinitatis: quia in mysterio incarnationis Christi hoc continetur, quod filius Dei carnem assumpsit, & per gratiam Spiritus sancti mundum renouauerit: & iterum, quod de Spiritu sancto conceptus fuerit: & ideo eodem modo, quo mysterium incarnationis Christi ante Christum fuit explicite creditum a maioribus, implicite autem, & quasi obumbrate a minoribus, ita etiam & mysterium Trinitatis. Et ideo etiam post tempus gratie diuulgatæ tenentur omnes ad explicite credendum mysterium Trinitatis: & omnes, qui renascuntur in Christo, hoc adipiscuntur per inuocationem Trinitatis, secundum illud Matth. ultim. Euntes docete omnes

Deum sicut est in suo esse absque abstractione fiat abstr. Et o natura a supposito. Non enim videtur esse, qui uideret hanc humanitatem Sortis, & ipsum supposito Sortis. Et hoc exemplo, immo manifestate uti debes, & non falli in exemplum dicitur, & supposito, si quo est, si albedo esset substantia, non uideretur certe hoc album sicut est, sed hoc suppositum, sed quia accidens est, ideo fallit in proposito, quia si Deus esset unus suppositus, essentialiter, constaret quod qui uideret detentorem uideret Deum, proprie loquendo, sed hanc opinionem de beatitudinis ratione sit uideri Deum fecit, quod Deus est, clauditur in Deo ut obiecto, ut nullus intellectus quiescit. Sed uident hanc deum supposito, naturali in quietudine laborat, quod trinus suppositaliter, ergo de ratione actus uident Deum, sicut est trinus, & unus. Non ergo ex obiecti nature potentia, sed ex rationibus terminorum, & sic fit, ut impossibile sit aliquem esse vere beatum, & uideri Deum, trinum & unum, unde in littera uidentur duo, quod prima est, quia Deus in seipso uidentur, quod modo inducta. Secunda est, quia ipsa uisio personarum nos in beatitudinem, id est, pertinet ad perfectionem, non nostram, quod in ultima confirmatione, aliam ad secundum.

¶ Quod ad tertium, facile soluantur obiecta Scoti dicitur, quod falsum assumitur, scilicet quod personarum spectet ad obiectum secundarium actus beatitudinis, quasi pars obiecti primarii: quonia est quasi per se dico, Deus sicut est. Non enim h. sicut est, ratio ad existentiam, ut distinguitur contra substantiam, fingit, sed intelligendum est de omni modo substantie essentia, quam hypostasis alioquin esset substantia a b hypostasi, & in substantiam hypostasis uisio intuitiva. Hypostasis enim est omnia, & tribuatur, & quam omnia desiderant uideri, & responsionem militat probatio illa allata, & sic

tas est ratio uisibilis &c. Cum hoc enim quod ipsa sola sit ratio beati obiecti, ita quod ipsa non nisi ut una, & trina personam uita beati: quoniam ad obiectum beatificum non sola ratio beandi exigitur, sed ipsum beatus, ut quod. Quod autem, & quod, non sunt duo obiecta, quorum unum sit primum, & alterum secundum: sed ex utraque quasi integratur unum obiectum.

Ad rationem autem Scoti, quod pater prius origine &c. dicitur, quod illa responsio est bona. Quod pater ex se est beatus comprehendendo deitatem, ac per hoc uisio eam in tribus, & causam omnium &c. Filius autem ex parte beatus est, comprehendendo eandem. Et cum contra hoc arguitur: Quilibet pater intelligit intellectum, ut est in se formaliter &c. Concesso antecedere, neganda est sequela in sensu, quo facti ad propositum. Potest enim duplicem sensum habere ipsa eius probatio.

Ad cuius uidentiam propter Nouitios recolare oportet, quod ad intelligendum non solum concurrunt intellectus & intelligibile, sicut ad sensum, uisum, & sensibile, sed concurrunt utriusque in se formaliter cum intellectu. Oportet enim in intellectu formaliter esse in intelligente, & rursus oportet intelligibile inhere, ut quasi inhereat ipsi intellectui. Intelligens ergo qui libet & intelligit in intellectu, ut in ipso intelligente est: & intelligit intelligibile, ut in eodem intelligibile est. Hec sunt uera: sed duplex sensus in illa locutione

ARTICULVS IX.
Utrum credere sit meritorium.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod credere non sit meritorium. Principium enim merendi est charitas, ut supra dictum est: sed fides est praeparata ad charitatem, sicut & natura. ergo sicut actus naturae non est meritorium, quia naturalibus non meremur, ita nec actus fidei.

¶ 1. Præter. Credere, mediū est inter opinari, & scire, uel considerare scita: sed consideratio scientiae non est meritoria, similiter autem nec opinio: ergo etiam neque credere est meritorium.

¶ 2. Præter. Ille qd assentit alicui rei scilicet. Cum dico, Quilibet intelligit intelligibile, ut est in seipso intelligente formaliter, potest ly ut, deotare conditionem, sine qua intelligibile non intelligitur, qualis est appropinquatio, seu coniunctio intelligibilis cum intelligente. Et sic propositio est uera. Et in hoc sensu si concedatur totus propositus, nihil aliud concluditur, nisi quod pater non intelligit deitatem, nisi in se existat: quod non est ad propositum. Potest quoque ly ut, deotare terminum intellectionis. Et sic propositio est falsissima quoniam lapis intelligitur secundum conditiones, quas habet in re extra, puta grauitatem &c. & non solum secundum conditiones, quas habet in intelligente. Et tamen ad hunc sensum concluderet intentum Scoti, uolentis probare, quod sufficit ad beatitudinem patris, quod terminetur ad essentiam, ut in patre formaliter: sicut sufficit ad hoc, quod intelligat intellectu, quod intellectus sit in eo: sed longius aliter est, quoniam essentia ut obiecta, terminat intellectum patrum secundum totam latitudinem suam, ut comprehensa, & non solum secundum hanc conditionem, ut est in patre formaliter. Et ultima probatio, scilicet, Non minus requiritur ad intelligendum intelligibile, quam intellectus, falsum

Assumit, & sophisma committit in illatione. Falsa quidem est, quia ad operationem vitalem, qualis est intelligere, magis requiritur principium eius uitale, quam non uitale. Intellectus autem est principium uitale: intelligibile uero non: ergo &c. Sophistice autem inferre, quia mutatur non minus, in non aliter. Dato enim quod non minus, quia tamen alter requiritur, quia intellectus ut in quo solum, intelligibile ut terminatus: ideo hoc exigit ad hoc ut perfecte terminet, ut terminet ut est in intelligente, & ut est secundum se, & in quocumque &c. Ille autem sufficit quod principiet, ut formaliter inest intelligenti.

Credendo, aut habet causam sufficienter inducentem ipsum ad credendum, aut non. Si habet sufficiens inducendum ad credendum, non uidetur hoc ei esse meritorium: quia non est ei iam liberum credere, & non credere. Si autem non habet sufficiens inducendum ad credendum, leuitatis est credere, secundum illud Eccle. 19. Qui cito credit, leuis est corde: & sic non uidetur esse meritorium. ergo credere, nullo modo est meritorium.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Hebr. undecimo quod sancti per fidem adepti sunt repromissiones: quod non esset, nisi credendo mererentur. ergo ipsum credere est meritorium.

RESPOND. Dicendum, quod sicut supra dictum est, actus nostri sunt meritorij, in quantum procedunt ex libero arbitrio moti a Deo per gratiam. Unde omnis actus humanus, qui subicitur libero arbitrio, si sit relatus in Deum, potest meritorius esse. Ipsum autem credere est actus intellectus assentientis ueritati diuinae ex imperio uoluntatis a Deo mota per gratiam: & sic subiacet libero arbitrio in ordine ad Deum: unde actus fidei potest esse meritorius.

AD PRIMVM dicendum, quod natura comparatur ad charitatem, quae est merendi principium, sicut materia ad formam. Fides autem comparatur ad charitatem, sicut dispositio precedens ultimam formam. Manifestum est autem, quod subiectum, uel materia non potest agere nisi uirtute formae: neque etiam dispositio praeparata perfecte uidendo essentiam suam, ac per hoc uidet eam ut in tribus personis, & ut omnium causam. & cum hoc a nullo aliquid recipit, aut quasi recipit, nisi ab essentia perfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones essentiae, quae cum: quolibet sunt ad intra, ut esse communicatum Filio, & Spiritui sancto &c. quam ad extra, ut esse causam &c. Et propterea uerbum Dei natum ex omnibus, quae sunt in scientia patris, est uerbum omnium simpliciter, intus & extra, ut in primo libro monstratum est. Fac de tertio.

Et cum hoc a nullo aliquid recipit, aut quasi recipit, nisi ab essentia perfecte obiecta. In hoc enim clauduntur omnes conditiones essentiae, quae cum: quolibet sunt ad intra, ut esse communicatum Filio, & Spiritui sancto &c. quam ad extra, ut esse causam &c. Et propterea uerbum Dei natum ex omnibus, quae sunt in scientia patris, est uerbum omnium simpliciter, intus & extra, ut in primo libro monstratum est. Fac de tertio.

Super questionis secunda Articulum nonum.

In articulo nono, in responsione ad primum, nota, quod ex parte eius habes, quod actus naturae, ut comedere, bibere, dormire, & alia huiusmodi, & naturalis liberi arbitrii, quod uolumus esse beati & non miseri, uiuere, & non mori &c. in quantum sunt uoluntati, & ordinati ad Deum a charitate in habente illam, sunt meritorij uite aeternae. Et ob hoc Apostolus mandauit. Sine manducatis, siue bibitis &c. omnia in gloriam Dei facite.

In responsione ad ultimum, nota tria testimonia fidei Christianae, doctrinam diuinam, quae in sacra scriptura Ecclesiae est, miracula, & interiorum instinctum Spiritus sancti, quae antior ceteris proponit quia solius Dei est agere in cor. Et ipse Spiritus red dit testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus, quod nemo nouit, nisi qui accipit. Haec autem tria sunt quidem sufficienter inductiua ad credendum, hoc est, ad uoluntariae assensuendum: & ideo non tollunt meritum credentis, sicut nec tollunt uoluntarium in actu credendi.

consideratio actualis rei scitae subiacet lib. arb. Est. n. in potestate hominis considerare, uel non considerare: & ideo consideratio scientiae potest esse meritoria, si referatur ad finem charitatis, ad honorem Dei, uel utilitatem proximi: sed in fide utrumque subiacet libero arbitrio. & ideo quantum ad utrumque, actus fidei potest esse meritorius: sed opinio non habet firmum assensum. Est enim quoddam debile, & infirmum sicut Philosophum in 1. Post. Vnde non uidetur procedere ex perfecta uoluntate: & sic ex parte assensus, non multum uidetur habere rationem meriti, sed ex parte considerationis actualis potest meritoria esse.

AD TERTIUM Dicendum, quod ille qui credit, habet sufficiens inductiuum ad credendum: inducitur enim auctoritate diuinae doctrinae miraculis confirmatae, & quod plus est, interiori instinctu Dei inuitantis. Vnde non leuiter credit, cum habeat sufficiens inductiuum ad credendum: & ideo non tollitur ratio meriti.

Super questionis secunda Articulum decimum.

In articulo decimo, in responsione ad secundum, ad tertium, quod rationes quae induci possunt ad auctoritatem fidei, sunt in duplici ordine. Nam quaedam procedunt ex ambabus, aut altera praemissa credita: & istae non ostendunt non esse impossibile, quod in fide proponitur, nisi apud fideles. Quaedam uero procedunt ex solo lumine naturali: & istae respectu eorum quae sunt fidei, non faciunt euidenciam, sed respectu possibilitatis logicae eorum, quae sunt fidei, faciunt euidenciam. Verbi gratia. R6

Lib. 1. post. tex. 99. 101.

Sup. q. 55. ar. 5. ad 3. & 5. di. 24. ar. 3. q. 3. & 1. cont. c. 8.

Lib. 1. Ethic. c. 9. 10. 5.

cedens, antequam forma adueniat: sed postquam forma aduenit, tam subiectum, quam dispositio praecedens agit in uirtute formae, quae est principale agendi principium, sicut calor ignis, agit in uirtute formae substantialis. Sic ergo neque natura, neque fides sine charitate possunt producere actum meritorium: sed charitate superueniente, actus fidei fit meritorius: per charitatem, sicut & actus naturae & naturalis, liberi arbitrii.

AD SECUNDUM Dicendum, quod in scientia duo possunt considerari, scilicet assensus scientis ad rem scitam, & consideratio rei scitae. Assensus autem scientiae non subiicitur libero arbitrio, quia sciens cogitur ad assentiendum per efficaciam demonstrationis: & ideo assensus scientiae non est meritorius, sed consideratio actualis rei scitae subiacet lib. arb.

AD TERTIUM Dicendum, quod illud quod dicitur, quod actus fidei potest esse meritorius, in quantum subiacet uoluntati, non solum quantum ad usum, sed etiam quantum ad assensum. Ratio autem humana inducta ad ea quae sunt fidei, dupliciter se potest habere ad uoluntatem credentis. Vno quidem modo sicut praecedens, puta cum aliquis aut tantum haberet uoluntatem, aut non haberet propriam uoluntatem, ad credendum, nisi ratio humana induceretur: & sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei. Sic etiam supra dictum est, quod passio praecedens electionem in uirtutibus moralibus diminuit laudem uirtuositatis. Sicut enim homo actus uirtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis, non propter passionem: ita credere debet quae sunt fidei, non propter rationem, sed propter auctoritatem diuinam. Aliter ratio humana potest se habere ad uoluntatem credentis consequenter. Cum enim homo in propria uoluntate ad credendum, dicitur creditam, & super ea excogitat, & amplexatur, & ad hoc inuenire potest. Et ad hoc ratio humana non excludit meritum, sed est signum maioris meriti. Sic etiam sequens in uirtutibus moralibus est dignioris uoluntatis, ut supra dictum est. Significatur Ioan. 4. ubi Samaritani ad magis quam ratio humana figuratur, dixerunt, quod tuam loquelam credimus.

ARTICULVS X.

Utrum ratio inductiua ad ea quae sunt fidei, minuat meritum fidei.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod dicitur inductiua ad ea, quae sunt fidei, diminuat meritum fidei. Dicitur enim in Gre. in quadam homilia, quod fides non habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum: si ergo ratio humana sufficenter experimentum praebet, totaliter excludit meritum fidei. Videtur ergo quod qualiscunque ratio humana inducta ad ea quae sunt fidei, diminuat meritum fidei.

2. Praet. Qui quid diminuit rationem uirtutis, diminuit rationem meriti. Quia felicitas uirtutis est premium, ut Philosophus dicit in 1. Ethic. sed ratio humana uidetur diminuire rationem uirtutis ipsius fidei: quia de ratione fi-

dei est, quod sit non apparentium, ut supra dictum est. Quia autem plures rationes inducuntur ad aliquid, tanto minus hoc est non apprensibile, ergo ratio humana inducta ad ea quae sunt fidei, meriti fidei diminuit.

3. Praet. Contrariorum contrariae sunt causae: sed id quod inducitur in contrarium fidei, auget meritum fidei sicut sit perfectio cogentis ad recedendum a fide, sicut etiam sit ratio aliqua hoc perit adens, ergo ratio coadiuuans fidem, diminuit meritum fidei.

SED CONTRA est, quod 1. Petri 3. dicitur. Parati semper ad satisfactionem omni potestati uos, reddere rationem de ea, quae in uobis est fide, & spe: non autem ad hoc induceret. Apostolus, si per hoc meritum fidei diminueretur non ergo ratio diminuit meritum fidei.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est, actus fidei potest esse meritorius, in quantum subiacet uoluntati, non solum quantum ad usum, sed etiam quantum ad assensum. Ratio autem humana inducta ad ea quae sunt fidei, dupliciter se potest habere ad uoluntatem credentis. Vno quidem modo sicut praecedens, puta cum aliquis aut tantum haberet uoluntatem, aut non haberet propriam uoluntatem, ad credendum, nisi ratio humana induceretur: & sic ratio humana inducta diminuit meritum fidei. Sic etiam supra dictum est, quod passio praecedens electionem in uirtutibus moralibus diminuit laudem uirtuositatis. Sicut enim homo actus uirtutum moralium debet exercere propter iudicium rationis, non propter passionem: ita credere debet quae sunt fidei, non propter rationem, sed propter auctoritatem diuinam. Aliter ratio humana potest se habere ad uoluntatem credentis consequenter. Cum enim homo in propria uoluntate ad credendum, dicitur creditam, & super ea excogitat, & amplexatur, & ad hoc inuenire potest. Et ad hoc ratio humana non excludit meritum, sed est signum maioris meriti. Sic etiam sequens in uirtutibus moralibus est dignioris uoluntatis, ut supra dictum est. Significatur Ioan. 4. ubi Samaritani ad magis quam ratio humana figuratur, dixerunt, quod tuam loquelam credimus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in casu illo, quando homo non habet credendi ea, quae sunt fidei, nisi propter auctoritatem diuinam, non potest credendi ea, quae sunt fidei, ex sola auctoritate diuina, et si habeat rationem demonstrationem

quid eorum, puta, ad hoc quod est Deum esse, non propter hoc tollitur, vel diminuitur meritum fidei.

AD SECUNDUM dicendum, quod rationes, quae inducuntur ad auctoritatem fidei, non sunt demonstrationes, quae in visionem intelligibilem intellectum humanum reducere possunt: & ideo non desinunt esse non apparentia, sed remouent impedimenta fidei, ostendendo non esse impossibile, quod in fide proponitur: unde per tales rationes non diminuitur meritum fidei, nec ratio fidei, sed rationes demonstratiue inducuntur ad ea, quae sunt fidei praebula, non tamen ad articulos: & si diminuant rationem fidei, quia faciunt esse apparere id, quod proponitur, non tamen diminuant rationem charitatis, per quam uoluntas est prompta ad ea credendum, etiam si non apparent: & ideo non diminuitur ratio meriti.

AD TERTIUM dicendum, quod ea quae reputantur fidei sine in consideratione hominis, sine in exteriori persecutione, in tantum augent meritum fidei, in quantum ostenditur uoluntas magis propria, & firma in fide. Et ideo etiam martyres maius fidei meritum habuerunt, non recedentes a fide propter persecutiones. Et etiam sapientes maius meritum fidei habent, non recedentes a fide propter rationes philosophorum, uel haereticorum contra fidem inductas: sed ea, quae conueniunt fidei, non semper diminuant promptitudinem uoluntatis ad credendum, & ideo non semper diminuant meritum fidei.

QVAESTIO III.

De exteriori actu fidei, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de exteriori fidei actu, qui est confessio.

ET CIRCA hoc quaruntur duo.

- ¶ Primo, Vtrum confessio sit actus fidei.
- ¶ Secundo, Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum confessio sit actus fidei.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod confessio non sit actus fidei. Non enim idem actus pertinet ad diuersas virtutes: sed confessio pertinet ad penitentiam, cuius ponitur pars, ergo non est actus fidei.

¶ 2. Praet. Ad hoc, quod homo confiteatur fidem, retrahitur interdum per timorem, uel etiam propter aliquam confusionem. Unde & Apostolus ad Ephesios. ult. petit orari pro se, ut deus sibi cum fiducia notum faceret mysterium Euangelii: sed non recedat a bono propter confusionem, uel timorem penitentiae ad fortitudinem, quae moderatur audaciam, & timores: ergo uidetur quod confessio non sit actus fidei, sed magis fortitudinis, uel constantiae.

¶ 3. Praet. Sicut per fidei feruorem inducitur aliquis ad confitendum fidem exterius, ita etiam inducitur ad alia exteriora bona opera faciendam. dicitur enim Gal. 5. quod fides per dilectionem operatur: sed alia exteriora opera non ponuntur actus fidei, ergo etiam confessio.

SED CONTRA est, quod 2. ad Thes. i. super illud. Et opus fidei in uirtute, dicitur Glo. id est Confessionem, quae proprie est opus fidei.

RESPONDEO. Dicendum, quod actus exteriores illius uirtutis proprie sunt actus, ad cuius fines sunt

suas species referuntur: sicut ieiunare secundum suam speciem refertur ad finem abstinentiae, quae est compescere carnem: & ideo est actus abstinentiae. Confessio autem eorum, quae sunt fidei, secundum suam speciem ordinatur sicut ad finem ad id, quod est fidei, secundum illud 2. ad Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus, propter quod & loquimur. Exterior enim locutio ordinatur ad significandum id, quod in corde concipitur: unde sicut conceptus interior eorum, quae sunt fidei, est proprie fidei actus, ita etiam & exterior confessio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod triplex est confessio, quae in scripturis laudatur. Vna est confessio eorum, quae sunt fidei: & ista est proprius actus fidei, utpote relata ad fidei finem, sicut dicitur est. Alia est confessio gratiarum actionis, siue laudis: & ista est actus laetiae. Ordinatur enim ad honorem Deo exterius exhibendum, quod est finis laetiae. Tertia est confessio peccatorum: & haec ordinatur ad deletionem peccati, quae est finis poenitentiae, unde pertinet ad penitentiam.

AD SECUNDUM dicendum, quod remouens prohibens non est causa per se, sed per accidens, ut patet per Philosophum in 8. Physic. Unde fortitudo, quae remouet impedimentum confessionis fidei, scilicet timorem, uel crudelitatem, non est proprie, & per se causa confessionis, sed quasi per accidens.

AD TERTIUM dicendum, quod fides interior mediante dilectione causat omnes exteriores actus uirtutum mediantibus aliis uirtutibus, imperando, non eliciendo: sed confessionem producit tanquam proprium actum nulla alia uirtute mediante.

ARTICVLVS II.

Vtrum confessio fidei sit necessaria ad salutem.

Super questionem 2. per articulum secundum.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod confessio fidei, non sit necessaria ad salutem. Illud enim uidetur ad salutem sufficere, per quod homo attingit finem uirtutis: sed finis proprius fidei est coniunctio humanae mentis ad ueritatem diuinam, quod potest esse sine exteriori confessione, ergo confessio fidei non est necessaria ad salutem.

¶ 2. Praet. Per exteriorem confessionem fidei homo fidem suam alii nomini patefacit: sed hoc non est necessarium nisi illis, qui habent alios in fide instruere, ergo uidetur, quod minores non teneantur ad fidei confessionem.

¶ 3. Praet. Illud quod potest uergeret in scandalum, & perturbationem aliorum, non est necessarium ad salutem. Dicitur enim Apostolus primae ad Corinthios. 10. Sine offensione estote iudeis, & Gentibus, & ecclesiae Dei: sed per confessionem fidei quandoque ad perturbationem infideles puocantur, ergo confessio fidei non est necessaria ad salutem.

SED CONTRA est, quod Apo-

IN questione tertia, omisso primo articulo, circa secundum articulum dubium occurrit, An liceat fidelibus in terris infidelium omittere signum a Christianis solum deferri, uel ueltem mutare: ne cognitus Christianus occidatur. Et est ratio dubia, quia quod liceat, patet ex eo, quod licitum est de rico nutrire comam: ut tutius Romanus ueniat, non cognitus clericus, sed laicus reputatus: ergo a simili.

In oppositum est litera huius articuli dicens, Quod si quis taciturnitate putaretur, quod non haberet si semel, transgressor esset precepti confessionis fidei. Tacere autem uerbo, uel alio signo, puta veste, eundem est rationis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod aliud est occultare propriam si semel, & aliud profiteri alteram fidem, siue accidat

Incorp. ar.

Li. 8. Physic. tex. 32. 10. a

1. di. 29. ar. 8. q. 1. ad 3. Et q. 9. ar. 1. ca. Et Ro. 10. le. 2. & c. 14. lo. 3.